

Vedle mladších badatelských ročníků navštívila konferenci též řada zakladatelských a vůdčích osobností EASA. Zaznamenal jsem zde Marilyn Strathernovou, Ulfa Hannerze, Adama Kuperu, João de Pina Cabrala, ale většinou se tyto postavy, prolínající se celou historií EASA, držely v ústraní; část z nich vystoupila u kulatého stolu s názvem *Europe's anthropologies and EASA: where do we stand?*, který svolali Benoit de l'Estoile a Michal Buchowski. Konferenci tradičně doprovázel malý filmový festival, prodejní výstava publikací, setkání specializovaných odborných „networků“, prezentace velkých sponzorských a vědeckých společností a další akce. Na závěrečném plenárním zasedání vzplanula široká diskuse k návrhům na změnu stanov, která však nakonec dospěla k závěru, že jakékoli dramatické změny by nebyly na místě. Na návrh výboru bylo ale odhlasováno, že vzhledem k pokračující evropské krizi a naopak prosperitě EASA dojde ke zlevnění některých kategorií členských příspěvků. Plenární zasedání též rozhodlo o místě konání další konference. V roce 2014 bude další biennální konference uspořádána v estonském Tallinnu.

Konference nebyla průlomová, řada příspěvků zejména v dílnách ale reprezentovala kvalitní systematickou práci, která se cení nejvíce. Tendence k interdisciplinaritě je dobrým signálem o sbližující se metodologii antropologie s postupy dalších vědních disciplín. Vedle subdisciplín, které jsou tématu nejbliže, jako například antropologie emocí, jsem často zaznamenával biologizující a ekologizující dílny a témata z medicínské a ekonomické antropologie.

Zdeněk Uherek (EÚ AV ČR, v. v. i.)

VÝROČNÍ KONFERENCE COLLEGIA CAROLINA V ROCE 2012 (8.–11. 11. 2012, BAD WIESSEE)

Výroční konference mnichovského Collegia Carolina, která proběhla 8.–11. listopadu 2012, nesla název *Jazyk, společnost a národ: institucionalizace a každodenní praxe*. Její koncepci připravili historička M. Niedhammerová z CC a jazykovědci K.-H. Ehlers, M. Nekula a H. Scheuringer. Vyzdvihli skutečnost, že jazyková problematika nepatří v rámci historických věd k centrálním tématům výzkumu. Její důležitost se však ukazuje především ve výzkumech souvisejících se zkoumáním národních identit. Jazyk je totiž pro řadu národů základní komponentou etnicity a jako takový je základem pro budování kolektivních (národních) identit. Procesy vytváření, kodifikování, posilování, ale například i mocenského prosazování národního jazyka proti jiným jazykům provázejí dějiny národů a etnik (nejen ve střední Evropě) od 19. století. Jazyk přestává být pouze předmětem zájmu jazykovědců (samozřejmě ani tento „čistě vědecký“ zájem není nikdy prost vlivu dobové ideologie) a stává se nástrojem prosazování politických, ale i hospodářských a kulturních zájmů, nehledě na to, že používání jazyka může působit jako důležitý prostředek společenské a kulturní segregace.

Program konference se snažil reflektovat zmíněné problémy v rámci geografického prostoru českých zemí, resp. Československa v období 19. a 20. století, tzn. včetně zahrnutí regionu Podkarpatské Rusi. Konference byla rozdělena do pěti sekcí, v nichž přednesli své referáty především historici a jazykovědci. Kvůli

rozsahu této zprávy nelze rozebrat všechny referáty, podrobněji zmíním tedy ty, které byly podle mého názoru zajímavé i z etnologického hlediska. Program konference byl doplněn večerní přednáškou M. Hrocha, který se zabýval v široké evropské a historické perspektivě problémem, proč hraje jazyk tak důležitou roli při vytváření národů, resp. otázkou, jak lze vysvětlit skutečnost, že některé nacionalismy naopak jazykové nejsou.

První sekce se věnovala jazykové politice institucí a v institucích a zazněly v ní čtyři referáty, které vycházely především ze studia oficiálních materiálů (zpráv z jednání, výročních tisků, spolkových statut, legislativních norem, vyhlášek atd.) a obsáhly instituce jako vědeckou společnost, spolek, církve a armádu. Interpretace diskurzů prosazujících se na úrovni institucí v těchto referátech byly doplněny referáty v dalších sekcích, které se zaměřily na rozkrývání každodenní praxe pomocí interpretace dalších druhů pramenů.

Druhá sekce se věnovala jazyku ve veřejném prostoru. F. Henschel z Lipska aplikoval ve svém příspěvku o maďarizaci v Košicích teoretické přístupy R. Brubakera a M. Csákyho a ukázal, jak politika maďarizace narážela v lokálním kontextu na rozdílné zájmy různých skupin aktérů a jak ji tyto skupiny využívaly pro vlastní účely. F. Wetzlová (Ústí nad Labem/Drážďany) se zaměřila na činnost komise pro přejmenování ulic, působící v roce 1945 v Ústí nad Labem, jako součásti politiky „odgermanizování“ pohraničí. Věnovala se jak ideologii provádějící změnu jmen, tak aktérům – členům komise a způsobům, jak se obyvatelé Ústí s těmito změnami vyrovnávali.

Třetí sekce pojednávala ve třech referátech o mnohojazyčnosti, vícejazyčnosti a jednojazyčnosti ve státním plánování a každodenní praxi. M. Němec z Ústí nad Labem se zaměřil na jazykovou politiku v českých školách v Československu v meziválečném období a ukázal cestu od odmítání výuky němčiny po roce 1918 k propagování dvojjazyčnosti jako pragmatického řešení pro zvládnání každodenní komunikační situace. S. Kreisslová (Praha) se věnovala jazykové situaci a s ní spojenému vytváření etnické identity u německé menšiny, která zůstala po roce 1945 na Chomutovsku. Výpovědi z biografických interview tří generací osob hlásících se dnes k německé menšině zasadila do kontextu politického vývoje v Československu po roce 1945, což jí pomohlo ukázat možnosti a omezení vývoje německé etnické identity včetně jejího propojení s jazykovou problematikou, stejně tak jako zajímavé diference u jednotlivých generací.

Čtvrtá sekce zkoumala jazykovědné slovníky jako nástroje kulturní politiky; zaznělo v ní pět referátů. K.-H. Ehlers (Frankfurt an der Oder) se věnoval činnosti Deutsche Forschungsgemeinschaft v meziválečném období, která podporovala vytváření dialektologických slovníků německých menšin ve střední a východní Evropě. To souviselo nejen s dobovou odbornou snahou pokrýt pomocí lexikografických příruček celý jazykový prostor Evropy, ale bylo také silně spojeno s dobovou ideologií – slovníky měly „volkstumspolitisch“ význam. Při jejich sestavování docházelo k úzké spolupráci jazykovědců a národopisců. Slovník sudetoněmeckých dialektů zpracovával na pražské německé

univerzitě od 30. let 20. století jazykovědec Ernst Schwarz. A právě nález tohoto slovníku, který byl považován od konce 2. světové války za ztracený a byl objeven v roce 2010, přiblížila T. Kreuterová (Trier).

Poslední sekce zkoumala oblast Zakarpatské Ukrajiny ve 20. století. Referáty se věnovaly především životu a kultuře německé menšiny v tomto regionu či problematice dnešních snah o konstituování standardizovaného spisovného rusínského jazyka, respektive národa.

Konference Collegia Carolina poskytla interdisciplinární pohled na problematiku jazyka, jazykové politiky a vytváření a přetváření kolektivních identit. Zároveň se ukázalo, že interdisciplinarita může mít i své meze – jeden jednoznačně jazykovědný referát nenašel mezi převážně historickým publikem ohlas. Pro etnology byly referáty zajímavé mimo jiné i proto, že ve zvoleném časovém období 19. a první poloviny 20. století byly jazykověda a národopis často úzce (i personálně) propojeny. Tematicky směřovala řada konferenčních příspěvků ke kritickému vyrovnání se s existencí lingvistiky jako nástroje různých ideologií. Jako přínosnou vidím skutečnost, že se referáty netýkaly pouze makroúrovně zvolené problematiky, ale přinesly i pohled na mikroúroveň. Výzkumy směřovaly nejen k rozkrývání proměn diskurzů vytvářejících se v oblastech jazykové politiky a ideologie na úrovni institucí, ale také na jejich dopad na každodenní život aktérů a zároveň na „svěvolí“, s jakou si tyto aktéři přizpůsobují a mění „shora“ dané skutečnosti.

Jana Nosková (EÚ AV ČR, v. v. i.)

SYMPOZIUM VĚNOVANÉ TVORBĚ ORESTA ZILYNSKÉHO

Dne 21. března 2013 se konalo sympozium pod názvem „Přínos Oresta Zilynského k výzkumu československo-ukrajinských vztahů v literární vědě a folkloristice (k 90. výročí narození)“, které uspořádala Slovanská knihovna při Národní knihovně v Praze. Zúčastnili se ho odborníci z Čech, Slovenska a Ukrajiny, aby uctili památku člověka, který přestože zemřel nečekaně již ve středním věku, zanechal po sobě velký díl tvůrčí práce.

Sympozium zahájil ředitel Slovanské knihovny Lukáš Babka. První příspěvek, referát literáta Romana Lubkivského (Lvov) o O. Zilynském jako významné osobnosti v česko-ukrajinských vztazích přečetla v zastoupení Oksana Pelenská z rádia Svobodná Evropa. Mikuláš Mušínska (působil na Prešovské univerzitě, Slovensko) – iniciátor sympozia – seznámil přítomné s životopisem O. Zilynského (1923 Krasna, okr. Krosno, nyní Polsko – 1976 Trnava pri Laborci, okr. Michalovce, Slovensko), s jeho studií a profesním působením v Krakově, Praze a Olomouci, s tvorbou v oblasti literárněvědní a národopisné i s okolnostmi jeho předčasného úmrtí. Činnost O. Zilynského provázela částečný zákaz publikování, ale také pronásledování ze strany státní bezpečnosti, o čemž na základě pramenů z Archivu bezpečnostních složek referoval David Svoboda (Ústav pro studium totalitních režimů, Praha).

Jiří Vacek (Slovanská knihovna, NK, Praha) poukázal na působení O. Zilynského jako badatele ve Slovanské knihovně. S osobní vzpomínkou vystoupil básník Ivan Drač (Kyjev). Alla Atamanenkova